

Z Á Ř Í 1 9 7 3

"Žádné vedení strany ani strana celá,
ani vláda, ba ani žijící generace národa
se nemůže vzdát svrchovanosti národa
na správu své země ve prospěch někoho jiného...
Náš lid neuzná nikdy to, co se stalo,
negmíří se s tím,
byť by denně musel zvedat ruce pro děkovné rezoluce
a dopisy za tu "bratrskou pomoc".
Kdo si myslí opak, žije v iluzích."

Josef Smrkovský ve Vie Nuove
16. září 1971

F A K T A

P Ř I P O M Í N K Y

U D Á L O S T I

POLITICKÝ MĚSÍČNÍK

Vydavatelská samoobsluha v nákladu, který určují sami čtenáři po-
dle toho, kolikrát tento měsíčník sami rozmnoží. Rozšiřuje se pou-
ze mezi známými a důvěryhodnými lidmi.

K pátému výročí okupace Československa armádami spřátelených socialistických zemí přinášíme několik stanovisek, která byla jednak vydána u nás, jednak otištěna v zahraničí. Jejich publikování neznamena, že se redakce našeho politického měsíčníku ztotožňuje doslovně s citovanými názory.

SOCIALISTICKÉ HNUTÍ ČESKOSLOVENSKÝCH OBČANŮ VYDALO 21. SRPNA 1973 TOTO STANOVISKO:

Občané,

před pěti lety, 21. srpna 1968, vstoupila do naší země vojska pěti zemí Varšavské smlouvy, aby vojenskou intervencí zastavila probíhající proces obrody československé společnosti. Tento proces byl výrazem poznání, že bez hlubokých, byť i postupných změn mnoha oblastí našeho života, především jeho demokratizace, bez právních záruk základních práv a svobod občanů nelze vytvářet podmínky pro jeho všestranné a plné rozvinutí, že jinak není možné, aby Československo, rozvinutá a kulturní země Evropy, přinejmenším držela krok s revolucí ve vědě, technice a kultuře, a tím spíše aby realizovala socialistický a demokratický národní a státní program, sdílený většinou Čechů a Slováků.

Socialistické hnutí čs. občanů v minulých letech několikrát vyložilo svůj postoj k srpnové intervenci i k důsledkům, které měla pro život v naší vlasti i pro vývoj mezinárodních vztahů. Mnohokrát jsme odsoudili zločiny a ignoranci současného režimu, propouštění a šikanování občanů nekonformního politického smýšlení, politické procesy, systematické ničení československé kultury a ochromování občanského života. Na našem postoji k takovéto politické praxi se nic nezměnilo. Nezměnilo se bohužel nic k lepšímu ani v našem občanském, politickém životě.

Za uplynulých pět let se však značně změnil svět. Byla zastavena válka ve Vietnamu, a to jednáním mezi všemi zainteresovanými stranami. Vytvářejí se nové vztahy v Evropě uzavřením smluv SSSR a Polska s NSR, uznáním reality dvou německých států jejich vzájemnou dohodou. Je připraveno urovnání vztahů mezi Československem a NSR na základě uznání nulity mnichovské dohody. Pozitivní výsledky návštěv generálního tajemníka ÚV KSSS ve Spojených státech vedly ke zlepšení vztahů mezi dvěma nejsilnějšími světovými velmocemi. Četná mezinárodní jednání, úspěšné zahájení konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě a o snížení stavů vojsk ve střední Evropě - to vše jsou konkrétní projevy obratu od studené války k uvolnění napětí, k mírovému soužití. Vytváří se soustava záruk, která pro budoucí vývoj v Evropě by měla vyloučit jinou metodu řešení konfliktů než jednání. Tato politika je v souladu se zájmy čs. lidu, jehož národní a státní existence byla na dobrých mezinárodních vztazích vždy přímo osudově závislá. Toto konstatování však můžeme právem také obrátit: Československo leží ve středu evropských problémů. Bez opravdového vyřešení československé otázky bude již ČSSR už jen stagnací a umrtvením vnitřního vývoje neustále otravovat evropské a světové ovzduší, bude překážkou vytváření důvěry mezi evropskými státy i světovými velmocemi, bude i nadále rozdělovat mezinárodní komunistické hnutí a přispívat k tříštění protimperialistických sil.

Československý problém je ovšem právě tak možné řešit, jako neřešit, odložit ad acta. Všechny otázky jsou dnes globální, vzájemně svázané. A pět let je dostatečně dlouhá doba, aby rozum nahradil vášně, střízlivost rekreminace, odpovědnost prestižní přístupy, aby spory o příčinách a následcích minulých událostí, o tom "co by kdyby" nahradila věcná a trpělivá snaha po odstranění důsledků, které uplynulá léta zanechala ve vnitřním životě Československa i v jeho vztazích s ostatními zeměmi, zejména ve vztazích se Sovětským svazem a dalšími socialistickými zeměmi.

Už před třemi roky, v programovém prohlášení Socialistického hnutí čs. občanů jsme konstatovali, že dobré sousedské a spojenecké vztahy se Sovětským svazem, naším největším sousedem a velmocí prvního řádu, jsou zcela nezbytné, že jsou a budou v našem životním zájmu. I nadále platí, že bude nutné překonat negativistický a zároveň nerozlišující postoj většiny našeho obyvatelstva k SSSR. Vznikl z pochopitelných důvodů, ale jako postoj toliko citový a tedy nekonstruktivní nemůže vést k pozitivnímu řešení. Navíc je to postoj k určité sovětské politice, tak jak se projevila před pěti lety. Tento postoj ovšem nemůžeme změnit my. Může se však postupně změ-

nit, dá-li sovětské vedení v duchu své nynější politiky jakkoli - méně třeba slovy a o to více činy- najevo, že chce a považuje i pro sebe za prospěšné odstranit důsledky 21. srpna 1968. Tato alternativa je v nové mezinárodní situaci zcela možná. I uvnitř socialistického tábora jsou už dnes mimo politický život hlavní představitelé sil, které bránily rozvoji mírové politiky - lidé jako Šelest, Ulbricht, Gomulka. Pouze v Československu se křečovitě drží u moci garnitura, ve které je většina těch, kteří svůj osobní bankrot a neschopnost přizpůsobit se změnám vydávali za ohrožení samotného socialismu. Je ostatně veřejně známo, s jakým úsilím se tito lidé snažili a dodnes snaží brzdit jakékoli pozitivní změny doma i v Evropě, jak musel být proti jejich vůli prosazován i tak významný pozitivní krok, jakým je urovnání vztahů s NSR.

Nová mezinárodní atmosféra však posiluje vědomí, že dobré sousedské a spojenecké vztahy nezaručí vojenské posádky ani hrstka dosazených bezzásadových činitelů, snažících se klamat sebe, spojence a světovou veřejnost. Říkáme znovu, že takové ~~xxx~~ vztahy může zaručit pouze společnost svobodných a sebevědomých občanů, kteří jiný zájem ani mít nemohou.

V této nové atmosféře je tedy nezbytně nutné odstranit stav, kdy statisíce z nás jsou občany druhého a třetího řádu, kteří ke škodě celé společnosti nemají právo na práci, odpovídající jejich schopnostem a znalostem, kteří jsou státní mocí ponižováni a šikanováni a jejichž děti nemají právo na plné vzdělání. Vytvoření podmínek pro postupný návrat těchto lidí do ekonomického, vědeckého, kulturního a politického života by přineslo naší zemi obrovský prospěch. To v žádném případě neznamená, že všichni, kteří před časem nastoupili na jejich místa, musejí odejít, že by měla nastoupit místa a že by měl začít nový začarovaný kruh pronásledování a rekriminací. Jde o to, aby pro všechna místa byli vybíráni takoví lidé, kteří mají nejlepší předpoklady prospívat svým spoluobčanům, vlasti a socialismu.

Taková nová politika by ovšem nemohla získat důvěru a podporu, kdyby ve věznicích zůstávali lidé, kteří byli do nich uvrženi jen proto, že kritizovali praxi dnešního režimu. Není možné, aby Československo patřilo spolu se Španělskem, Portugalskem a Řeckem mezi země, kde jsou věznění komunisté socialisté a demokraté.

Je nutné také řešit věcné problémy čs. hospodářství. Dnes ještě sklízíme plody modernizační investiční vlny z druhé poloviny šedesátých let. Pod zdánlivě příznivým povrchem už začínají pronikat navenek důsledky zaostávání technického rozvoje, na němž má hlavní podíl vyřazení desetitisíců schopných odborníků a potlačení jiné než řízené "iniciativy" lidí, investice do neperspektivních projektů i návrat k překonanému direktivnímu řízení veškerého hospodářského života. Krize v odbytí strojírenských spotřebních předmětů - automobilů, ledniček, televizorů, rádií atd., jež jsou i na vnitřním trhu vytlačovány výrobky z jiných socialistických zemí vyráběných zpravidla podle západních licencí, je varujícím předobrazem potíží celé čs. ekonomiky. Je nutné, dříve než ztráty dostoupí obrovských ~~xxx~~ rozměrů urychleně obnovit hledání metod řízení, odpovídajících čs. podmínkám a stupni rozvoje našeho hospodářství a využívat všechny mechanismy, které mohou pozitivně ovlivnit jeho rozvoj.

Ekonomická integrace je dnes nezbytným předpokladem hospodářského rozvoje. Stavět se proti tomuto trendu by bylo přežilým anachronismem v době, kdy m.j. SSSR a USA připravují společné projekty průmyslových podniků v zájmu rozvoje obou zemí. Je však nutné přitom postupovat tak, aby žádný stát nebyl poškozován a aby pozitivní výsledky hospodářského sblížení pocítovali občané jako výrobci i spotřebitelé. Kromě toho musí mít i Československo stejně jako to činí dnes i ostatní socialistické země možnost zapojit se do hospodářské a vědeckotechnické spolupráce s vyspělými kapitalistickými zeměmi v zájmu rozvoje svého hospodářství i v zájmu rozvoje evropské spolupráce.

Víme, že všechny po léta nashromážděné problémy nelze vyřešit najednou. Odmítáme ty, kteří nechtějí řešit nic, protože kromě pronásledování jiných nic neumějí. Nesouhlasíme však ani s těmi, kteří vytyčují maximalistické požadavky, chtějí vše najednou a v užitečných kompromisech vidí zradu idejí. Jsme přesvědčeni, že jakékoli i dílčí řešení našich problémů je lepší než žádné, pokud ovšem není cílem o sobě, ale prostředkem k vytváření ovzduší lepšího vzájemného pochopení a porozumění pro problémy druhých. Při takovém chápání změn vede řešení jedněch problémů zákonitě k řešení

problémů dalších. Události z r. 1968 a vše co po nich následovalo však zanechaly příliš hlubokou jizvu v politickém i mravním vědomí našeho lidu. K tomu, aby byla zacelena, nebudou stačit také jen pouhá slova nebo konjunkturální opatření, ale opravdové řešení všech základních potřeb našich národů a našeho státu. Bez toho bude trvat vnitřní rozkol společnosti, který bude ochromovat snahy všech sil, jež v tomto směru chtějí pracovat. Československo, země s vysoce rozvinutou kulturou, by mohlo za pár let být společností spokojených občanů, jejichž cílem není pouhý konzum, mohlo by být moderním socialistickým společenstvím. Zatím však poskytuje obraz země, která stále víc zaostává za světovým vývojem, zpožďuje se za vývojovými trendy i socialistických zemí v průmyslu, vědě a kultuře. Země s hluboko zakořeněnými demokratickými tradicemi, která by mohla být v prvních řadách pokrokových evropských zemí demokracií uskutečňovanou v socialistické praxi i pokud jde o svobodu člověka i občana, poskytuje zatím chmurný obraz společnosti mlčících, lhostejných lidí, zastrašených arogancí moci, pohrdající jejich míněním, policejní zvěří a plnými věznicemi. Tak jako byla proti vůli mnoha odpůrců na obou stranách prosazena realizace mírového programu ve vztazích mezi hlavními světovými bloky, je dnes možné a nutné řešit i ostatní problémy, mezi nimi i československý. Konkrétní a praktické kroky, přihlížející ke zvyklostem a tradicím naší země, nejsou cizí těm, kteří byli v r. 1968, tedy ve zcela jiné době a v jiném světě, na tolika stranách - někdy bezděčně, někdy záměrně - špatně pochopení, možná i proto, že zatížení prací na rychlé modernizaci vlastní země zčásti podcenili potřebu jasně vyloučit a konkretizovat své plány i v kontextu mezinárodních vztahů. Na řešení československé problematiky by se měly podílet všechny zainteresované strany, všichni, kdo na něm mají zájem a mají dobrou vůli, ať už v minulých letech stáli kdekoli. Čím větší podíl na přípravě a realizaci pozitivních řešení by měli však ti představitelé čs. lidu, kteří mají jeho důvěru, tím hlubších a trvalejších výsledků by bylo možné dosáhnout, tím rychlejší by byl vývoj a tím menší rizika by bylo nutné podstupovat. Takový vývoj by měl spontánní podporu našich národů, ale i všech mírových, demokratických a socialistických sil v Evropě a ve světě. Byl by i významným příspěvkem k rozvíjení dosavadních výsledků evropského a světového uvolnění, které je v našich desetiletích nejdůležitějším předpokladem pro každý sociální pokrok.

S H Č O 21.8.1973

V pařížském le Moëdu byl 21. srpna 1973 otištěn komentář Michela Tatu "TANKOVÉ LÉTO" V PRAZE PŘED PĚTI LETY, který asi u nás vyvolá diskusi. Uvádíme z něho podstatnou část:

Přáté výročí intervence SSSR a jeho čtyř spojenců v ČSSR v noci z 20. na 21. srpna 1968 bylo slaváno v sobotu 17. srpna Rudým právem, které vyjádřilo svoji "oprávněnou hrđost" nad touto bratrskou pomocí. Naopak v Pekingu agentura Nová Čína to označuje za "fašistickou operaci" nových "kremelských carů", která udělala z Československa "jejich vasalský stát a kolonii..."

Před pěti lety intervence udělala brutální konec nadějím miliónů Čechů a Slováků: Pražské jaro končilo a "tankové léto" začínalo... Ve chvíli uvolnění všeevropské konference lze si jen těžko představit, že poslední velká vojenská operace na starém kontinentu se konala teprve před pěti lety... Situace se změnila i v samotném Československu. Dnes je tato země normalizovaná, přizpůsobená, ortodoxnější než kterýkoli jiný komunistický stát a člověk je v pokušení domnívat se, že to všechno začalo 21. srpnem 1968. To by však znamenalo zapomenout, že oslava a obhajoba Pražského jara je situována ne před, ale po intervenci Pěti a že tato operace, dokonalá z vojenského hlediska, byla výrazným neúspěchem na politickém poli. Od 21. do 27. srpna, kdy se vrátil Dubček do Prahy po podpisu "moskevského protokolu", poznalo Československo svých "šest slavných dnů", šest dlouhých dní, během kterých zdaleka nebylo pokořeno tanky. Země se celá postavila na stranu těch nejradikálnějších a svedla s okupantem skutečnou válku odporu, nekrvavou, která ale zůstane příkladem. Všeobecné použití dobře ukrytých vysílaček, systematické odvolávání se k dělné solidaritě obyvatelstva, změna území v labyrint tím, že byly odstraněny orientační tabulky, totální izolace "kolaborantů", kteří místo aby viděli přicházet svůj čas,

museli se víc než kdy předtím skrývat, to všechno si zaslouží, aby se stalo klasickým příkladem "nenásilné aktivity".

Je třeba říci, že sovětské oddíly se chovaly mírně, že jejich důstojníci osvědčili chladnou rozvahu tváří v tvář manifestujícím davům, které se věšely na jejich tanky a že počet osob, zatčených v oněch šesti dnech, nepřekročil tucet. Je nepochybné, že radikálnější metody by byly znesnadnily odpor. Avšak okupanti byli daleko více paralyzováni svými chybnými předpoklady.

Hlavním bodem scénáře, který byl spíše rámcově vypracován na sovětské ambasádě v Praze - řídil ji v té době Červoněnsko, dnes sovětský velvyslanec v Paříži - byl zřejmě obrat situace, který se měl udát uvnitř presidia KSČ při příležitosti diskuse, již si konzervativní frakce chtěla vnutit 20. srpna. Dubček měl být přehlasován a uvolnit své místo jinému prvnímu tajemníkovi, který by si vyžádal "přátelskou pomoc" spojenců a byl by ji přivítal. Vytypevané předpoklady byly zřejmě chybné, protože menšina zůstala menšinou. Přemístili se tedy k vytvoření dělnicko-rolnické vlády, která tolik uspěla v Maďarsku dvanáct let předtím. Avšak Praha byla mezitím okupována a legální představitelé země, hlavně Dubček, šéf strany, a Černík, šéf vlády, byli zatčeni okupanty. President Svoboda odmítl jakoukoli nominaci, dokud tito lidé nebudou osvobozeni - a to byla slepá ulička. Bylo třeba týdnů, nebo spíš měsíců, aby se napravil tento počáteční omyl. Mohli Čechoslováci udělat něco víc, mohli klást odpor delší dobu? "Jsou případy", řekl nám nedávno jeden Maďar, "kdy dvacet milionů mrtvých není mnoho v dějinách národa". Dnes někteří mladí Češi a Slováci jsou podobného přesvědčení a domnívají se, že ozbrojený odpor byl nutný, ať už by byl stál cokoli. Není na cizím pozorovateli, aby o tom pronášel soud, ale je třeba konstatovat, že i způsob nenásilného odporu, který byl spontánně přijat obyvatelstvem, by se byl mohl prodloužit mnohem déle a vést k situaci dost odlišné, kdyby jeho vedoucí nebyli sami udělali dobrovolně konec politikou kolaborace - což je synonymum kapitulace.

Bylo třeba, aby prezident Svoboda - byť s pádným důvodem, jímž bylo osvobození vedoucích činitelů - se odebral do Moskvy a začal tak s ní rozhovor, který sovětské činitele vyvedl z rozpaků? Měli pánové Dubček, Černík a Smrkovský - když byli osvobozeni - podepsat "protokol", jímž si Moskva otevřela cestu k "normalizaci" a k likvidaci "pražského jara"? V každém případě tyto činy, tento málo slavný konec, dal neblahý závěr "roku, končícímu na osmičku", k dějinám této země, která je zřejmě odsouzena mít málo energické vedoucí. Budoucí historikové, patrně i ti z Moskvy, možná připustí, že sovětské představitelé se chovali jako imperialisté, ale budou muset konstatovat, jako třicet let předtím, za Mnichova, že českoslovenští představitelé se vzdali, aniž bojovali. Je pravda, že jak v prvním, tak v druhém případě neměli spojence, ale toto osamocení nemůže omluvit všechno. Pro Sovětský svaz je dnes bilance mnohem příznivější než před pěti lety. Spor o "výdobytky socialismu" nemůže skrýt, co bylo základním cílem Moskvy. Kreml se snažil bránit nikoli určitý společenský systém, určitou formu vlastnictví, která ostatně pražským jarem nebyla nijak zpochybňována, ale především určitý politický systém, vyloučit oblast liberalizace, jejíž rozšíření by bylo znamenalo smrtelné nebezpečí pro současné struktury ve všech zemích bloku a která byla nepochybně na ideologickém poli otevřena západním vlivům. Tohoto cíle bylo dosaženo postupně /ve skutečnosti teprve od r. 1969 po nahrazení Dubčeka Husákem v čele československé strany/, a sovětská politika byla tak osvobozena od jiných komplikací.

Roky 1958 - 69 se vyznačují skutečně obratem v pochruščovovské sovětské politice. Až do té doby ~~xxix~~ vypadala slabošsky, bez iniciativy, spíše neúspěšně na mezinárodním poli, jak ukazuje její pasivita ve válce šesti dnů na Středním východě; zdálo se, že je zavalena těžkostmi v mezinárodním komunistickém hnutí: ještě v únoru 1968 si Rumuni dovolili odejít a bouchnout za sebou dveřmi z přípravného zasedání komunistické světové konference, kterou se Moskva bez úspěchu snažila dát dohromady již pět let. Naopak po roce 1968 intervence v Československu vyvolává některé neblahé projevy v bratrských západních stranách, ale je aktem síly, který působí přes všechno na přátele i na nepřátele. Komunistická konference se nakonec koná v létě 1969, "realismus" převáží v západním Německu s nástupem Brandta k moci, výzvy k míru a spolupráci mají o to větší ohlas, že "tankové léto" znamenalo na kontinentě válečné zamrazení. Není náhodou, že osobní

autorita Brežněvova v této chvíli vyvstává nad mlhami kolektivního vedení. Aktivnější zahraniční politika se stává možnou, zatímco sovětští maršálové, kteří se usídlili v onom "českém kosočtverci", tak drahém strategům staré školy, mohou manévrovat svými oddíly od Baltu až k Dunaji. Těchto dobrých výsledků nebylo dosaženo bez některých psychologických ztrát. Tradiční přátelství Čechů a Slováků pro Rusko bylo obětováno na jednu nebo dvě generace, jak musel přiznat velvyslanec Červoněnko. Na Západě, mezi upřímnými přáteli socialismu, se něco zlomilo: SSSR ztratil ještě trochu víc ze své aureoly modelu. Moskva to ví a člověk si může klást otázku, jestli křeč moci, která se manifestovala v Praze, nevyvolala následující ohlas u držitelů moci: nejsme milováni, a to je normální, spokojme se tím, že se nás bojí. Socialistická idea je na tom špatně, nahradme ji kultem Sovětského státu, jeho vojenské moci, moci diplomatické a policejní. Nedávný vstup šéfů těchto tří pilířů státu do politbyra SSSR by mohl být dlouhodobým důsledkem této mutace, která jistě není nová, ale kterou pražské události zrychlily.

Jiným důsledkem se zdá být paradoxní situace, kterou lze pozorovat v SSSR i v ostatních lidových demokraciích; že cynik anebo protřelý reakcionář se konec konců lépe shodne s režimem, než reformátorský socialista, ten, který "na to věří" ještě pořád a snaží se dávat rady místo aby se šklebil ve svém koutku. Je skutečně pravda, že represe v Československu postihla téměř výlučně tuto kategorii lidí.

Pokud jde o západní vlády, byly jejich reakce víceméně stejné. Označení "nehoda při provozu" byla připsána Michelovi Debré, který byl ministrem zahraničí generála de Gaulla. Jestliže to skutečně řekl, měl pravdu. Nejprve Francie, která přijala s velkými počty Kirilina, místopředsedu sovětské vlády, méně než šest měsíců po 21. srpnu, potom federální Německo, které začalo provádět svoji východní politiku, potom USA, které, i když začaly později, už zpoždění dohonily /nebyl Rogers nedávno prvním ministrem zahraničí velkých západních států, který navštívil "normalizované" Československo?/ a daleko dřív než po událostech v Maďarsku r. 1956 dokázaly, že politika uvolňování se bude rozvíjet, a že eventuální "trest" proti Sovětskému svazu bude zmenšen na minimum.

Dnes už tento postoj nepřekvapuje: bylo velmi brzy jasné, že sovětští představitelé jednali z obranného reflexu a reflexu konzervativního a že nemají žádné agresivní úmysly vůči Západu, a dokonce že považují svoji intervenci za zcela přijatelnou pro politiku uvolňování. Navíc západní představitelé neměli nejmenší chuť přivolávat heroismus, který jak Čechoslováci, tak jejich představitelé rychle přestali projevovat. Navíc byl přinesen důkaz, že uvolňování napětí pramení daleko víc z instinktivního přání západních vlád, než z vývoje situace na Východě.

Ve stejném čísle le Mondu byl uveřejněn článek Jiřího Pelikána NEPRIJEMNÁ REALITA. Jeho pohled se velmi liší od pohledu Tatuho, zdá se však, že oba tyto pohledy dávají přece jen přesnější obraz situace, než jen jeden z nich. Pelikánův článek je nám ovšem bližší, protože neprojevuje onu studenou netečnost, kterou čtenář vycítuje u francouzského komentátora, přestože je přítelem Československa z roku 1968.

Páté výročí invaze v Československu, avšak i současná konference o bezpečnosti a spolupráci vedou politiky a západní pozorovatele k tomu, aby se ptali po tom, co se děje v Československu. Pro některé to znamená obrátit stránku, avšak jiní se domnívají, že současné mezinárodní uvolnění nemůže zůstat bez vlivu na Československo a že již na ně působí. Určité skutečnosti potvrzují tuto tezi: není už dalších četných zatčení, ani nových politických procesů, došlo k určité ekonomické stabilizaci, k normalizaci vztahů k západnímu Německu, k touze Moskvy, aby na "aféru" bylo zapomenuto a k pokusům znovu získat část půlmiliónu komunistů, kteří byli vyloučeni a vyškrtnuti z KSČ během čistek 1968 - 71. Bylo by možné těšit se těmito několika fakty, kdyby ostatní nešly přesně v protichůdném směru. Tak například pokus svalit na Šelesta vojenskou intervenci srpna 1968 by mohl být považován za pozitivní - i když je umělý a iluzerní - kdyby měl vést k tomu, aby Brežněv opakoval operaci, kterou provedl Chruščov, když přisoudil Bežovi exkomunikaci Jugoslávie z Kominformy v roce 1948, aby se

mohl omluvit v Bělehradě r. 1955. Avšak k tomu nedošlo: Brežněv v Moskvě, jeho hlásná trouba Zamjatin ve Washingtonu právě tak jako Husák a Bílak v Praze pokračují v tom, že mluví o "bratrské pomoci", která byla vyžádána vedoucími KSČ. I když jejich jména nebyla zveřejněna ani pět let po této intervenci.

Československé a sovětské noviny stále kvalifikují obrodu socialismu v roce 1968 jako "kontrarevoluci", která byla inspirována imperialismem a sionismem. Pokud jde o vedoucí "pražského jara" jako Dubček, Smrkovský, Krieger, jako další tisíce starých komunistů a socialistů jsou odsouzeni k mlčení a nemohou se bránit ani proti nejfantastičtějším pomluvám. Tak nedávno na závodní schůzi odborové organizace se Dubček pokusil vzít si slovo, aby řekl, že všechny výtky, které jsou mu adresovány, jsou nesprávné. Předseda schůze mu slovo odnal, že se může mluvit jen o odborářských problémech. Dubčekovi stačil čas na to, aby zdůraznil, že je to pro něho od roku 1969 první příležitost, aby se vyjádřil před desítkou lidí a že je prakticky nucen, aby žil pod dohledem.

Nejdůležitějším faktem je přítomnost sovětských oddílů na československém území pět let pro jejich "dočasném příchodu". Podle dohod mezi Bonnem, Moskvou, Varšavou a Prahou už nikdo nemůže hovořit vážně o hrozbě Německa proti Československu, kterýžto falešný argument byl používán v roce 1968. Pokud jde o normalizaci, chválil ji sám Brežněv ve své řeči z února 1973 v Praze. Dva hlavní důvody, uváděné v roce 1968, aby ospravedlnily dočasnou přítomnost sovětských oddílů, tedy padly, okupace země je naprosto anachronická. Avšak přesto zůstává v zemi téměř 100 000 sovětských vojáků a nemluví se už o provizorním charakteru jejich přítomnosti. Stavějí se pro ně kasárna a domy pro rodiny důstojníků, zkrátka zabydlují se jako doma.

Po sérii politických procesů od července do srpna 1972 /47 osob, hlavně komunistických vedoucích a vedoucích socialistických, z nichž jsou 4 bývalí členové ÚV KSČ, bylo odsouzeno na 118 let vězení/ nebylo dalších zvláštních procesů, i když zatýkáni a odsuzováni z politických příčin pokračuje. Avšak dnes represe v Československu používá především forem materiální diskriminace. Stovky tisíc intelektuálů, politiků, vyučujících, vědců, novinářů, odborářů apod. byly vyhnány ze své práce a jsou odsouzeny k ubohé existenci. Ta má své důsledky na jejich děti, které často nejsou připuštěny na vyšší školy, nemluvě o důsledcích pro kulturní a vědecký život země.

Někteří pozorovatelé vidí ve změně ministra kultury příznak možné liberalizace, a se zaujetím pročítají jeho vyjádření z 23. května 1973: "Jsme hotovi podat ruku těm, kteří udělají půlku cesty nám vstříc." Jenže se vynechává další věta: "Říkáme však, jako vždycky, že ti, kteří se nacházejí na druhé straně, nemohou čekat žádnou milost z naší strany." Tedy aby byli při lákání jedni, žádá se po nich, aby se vzdali svých myšlenek, svých přátel, a slibuje se jim, že potom jejich knihy budou znovu vydávány. Cílem je rozdělit kulturní frontu a izolovat spisovatele a umělce jako je Vaculík, Kohout, Kundera, Šotola, Němec, Šorm, Helge, Seifert a stovky a tisíce nejlepších intelektuálů, kteří zůstali věrni duchu "pražského jara".

To všechno může být dokresleno opatřeními zákona, která byla přijata minulého dubna. Maximální odsouzení za politické delikty se zvyšuje z 15 na 25 let vězení. Osoby, které "poskytují pomlouvačné informace do ciziny" nebo které ilegálně opustí zemi, mohou být odsouzeny do vězení a jejich statky mohou být konfiskovány. Stačí například, aby informovaly cizího novináře způsobem, který je odlišný od mínění vlády. Otázky, které se týkají "státních tajemství", budou souzeny vojenskými tribunály, i když obžalovaní jsou civilisté. I vězeňský režim se zostřil: je možné přinutit zadržené, aby odpracovali 250 hodin za rok navíc k osmi hodinám nucené práce denně; ten, který odmítne přikázanou práci anebo stravu, může být odsouzen k roku vězení navíc. Avšak jsou i horší věci: instituce "policejního dohledu", která dovoluje soudu, aby přikázal občanu nucený pobyt /hlídaný/, aby mu zakázal určité oblasti a veřejná místa, aby mu přikázal, aby se hlásil pravidelně na policii a vykazoval své příjmy, aby vystavil jeho korespondenci i jeho domov ustavičnému dohledu bez zvláštního mandátu soudu atd.

Srovnáváme-li tedy skutečnosti objektivním způsobem, aniž bychom se nechali vést vlastními přáními, je třeba konstatovat, že "uvolnění" nikterak nezasáhlo Československo. Sovětskou intervencí byla země vržena o mnoho let nazpátek a bude mezi posledními ve východní Evropě, která bude mít pro-

specn z mezinárodního uvolnění. Nepochybně bude toto uvolnění mít své pozitivní důsledky v dlouhém čase. Dogmatici v Praze i v Moskvě si toho jsou vědomi a snaží se posílit svoji politickou, ideologickou a vojenskou kontrolu. Trfají na tom, že "svobodná výměna myšlenek, informací a osob je zásahem do vnitřních záležitostí socialistických zemí a ideologickou diverzí" /Rudé právo a Tvorba/.

Vývoj mezinárodní situace, uvolnění, objevení lidové Číny na mezinárodní scéně, vnitřní protiklady v SSSR mohou vytvořit nové možnosti, které budou příznivé změnám v Československu. Avšak taková změna závisí především od toho, zda československý lid bude ~~mít~~ nebo nebude umět ~~využít~~ toho využít pro svůj vlastní boj za realizaci svých aspirací demokracie, nezávislosti, socialismu s lidskou tváří, který je pro něj jedinou alternativou k "socialismu, který přichází z mrazů".

Le Monde věnoval výročí okupace plně dvě strany. Kromě uvedených materiálů přinesl ještě stat o tom, jak události v ČSSR ovlivnily francouzskou levici /od Colette Ysmalové/ a výňatky z první kapitoly knihy zesnulého Ernsta Fischera "Konec jedné iluze". Komentáře k ostudnému výročí přinesly všechny významné noviny na světě. Výročí nebylo vzpomenu jen v československých časopisech, ale je pravda, že dnes u nás žádný významný časopis oficiálně nevychází.

21. srpna 1968 se zabývala také Unità, ústřední orgán italské komunistické strany. Adriano Guerra připomíná několikrát opakované stanovisko KSI a pokračuje:

*Události od roku 1968 stanovisko naší strany plně a zcela potvrdily. To znamená, že vojenská intervence problémy československé společnosti nerozřešila, a pro mezinárodní dělnické hnutí dozrála nutnost vyjít z krize molitismu a snažit se vybudovat nové formy vztahů mezi stranami i státy. To ovšem neznamená, že situace je dnes stejná jako roku 1968. Především se změnila mezinárodní situace, napětí v srdci Evropy opadlo a studená válka skončila. /Ovšem rušení rozhlasových stanic západních vlád, které v SSSR začalo po Chruščovovi znovu právě 21. srpna 1968, nebylo dosud odvoláno./ Situace v Československu však představuje pořád moment protikladu. A právě to ztěžuje našemu hnutí využít všechny možnosti pro boj za rozpuštění vojenských bloků, za další rozvíjení dialogu Východ - Západ a za získání dalších milionů lidí pro pokrokový program. Zdá se nám nejen správné, ale i nutné, zlikvidovat už konečně tento československý anachronismus, aby se vytvořila nová situace ve vztazích mezi občany a státem v ČSSR, hlavně ve vztahu k těm soudruhům, kteří byli z politických důvodů vyhozeni ze svých míst.

- - -

Všem jednotlivcům a organizacím, podílejícím se na přípravě světového kongresu mírových sil

S radostí sledujeme zprávy, svědčící o zmírňování světového napětí, zejména konference v Hexlsinkách, Vídni, Ženevě a z řady konkrétních jednání. Vítáme svolání světového kongresu mírových sil. Skutečný a trvalý mír je neslučitelný s jakýmkoli formami útlaku, s omezováním sebeurčení národů, suverenity států a s potlačováním lidských a občanských práv. Nezadatelnost práv jedinců, národů a států je předpokladem míru, svobody, demokracie a socialismu. Kongres by měl přispět ke sblížení a porozumění všech těch, kteří za tyto hodnoty upřímně bojují.

Za představitelů čs. demokratické socialistické opozice /komunisty, socialisty, křesťany/ vězněné na Borech - R. Battěk, A. Černý, K. Fridrich, J. Mezník, J. Stehlík, J. Šabata, L. Šelda, M. Šilhán, J. Tesař, Z. Vašíček

červenec - srpen 1973